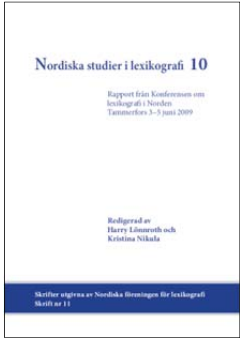

NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel:	En ordbog er en brugsgenstand, en god ordbog er indrettet til sit specielle formål	
Forfatter:	Henning Bergenholtz	
Kilde:	Nordiska Studier i Lexikografi 10, 2010, s. 36-55 Rapport från Konferens om lexicografi i Norden, Tammerfors 3.-5. juni 2009	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive	

© Nordisk forening for lexicografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i lexicografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

HENNING BERGENHOLTZ

En ordbog er en brugsgenstand, en god ordbog er indrettet til sit specielle formål

A dictionary is a tool. Most dictionaries are constructed as polyfunctional tools: A dictionary is a dictionary or a dictionary is to be used by everyone for every kind of communicative and cognitive problem. Normal tools are not polyfunctional. If you go to a shop and ask for a saw, you have to specify first what you are going to saw: a big tree or a small piece of plywood. You will be offered a monofunctional saw. A good tool is a tool conceived for a certain function and for a certain user group for certain needs. This paper will argue for the need of dictionary conceptions for monofunctional dictionaries giving examples from four dictionaries with fixed expression.

Nøgleord: tilgang, idiom, informationsvidenskab, brugsgenstand, monofunktional

1. Den polyfunktionelle ordbog contra den monofunktionelle brugsgenstand

Det er den polyfunktionelle trykte ordbog, som ligger bag ved de fleste af de definitioner af ordbog, som opslagsværker af enhver art giver. Ordbøger – fremhæver mange opslagsværker – har som minimum en betydningsangivelse eller en ækvivalent, men i princippet også en lang række af andre angivelsestyper:

A **dictionary** is a collection of words in a specific language, often listed alphabetically, with usage information, definitions, etymologies, phonetics, pronunciations, and other information; or a book of words in one language with their equivalents in another. (<http://en.wikipedia.org/wiki/Dictionary/>, 26.11.2009.)

En sådan angivelse forudsætter ikke, at alle ordbøger er fuldstændig ens, at de har præcis de samme angivelsestyper, men at de har flest mulige angivelser og angivelsestyper for at kunne give flest mulige brugere størst mulig hjælp til at dække så mange forskellige informationsbehov som muligt. Denne opfattelse gengives også i de fleste nordiske opslagsværker, for eksempel i *Nudansk Ordbog* (2005):

ordbog en bog med ord der er systematisk ordnet, og med oplysning om fx ordenes stavemåde, ordklasse, bøjning og betydning el. deres oversættelse til et andet sprog.

Den type ordbog, der anses for at være ordbogEN, er i virkeligheden en ret speciel ordbog. Men det er den, lingvister og lingvister forklædt som leksikografer anser for at være leksikografiens eneste objekt. Det er en snæver, ja en for snæver ordbogsforståelse, som kun tager højde for kommunikationsproblemer (tekstproduktion, tekstreception eller oversættelse), men slet ikke for kognitive funktioner. Ordbøger til disse funktioner kaldes ofte leksika eller encyklopædier og udgør cirka 2/3 af alle udkomne leksikografiske referenceværker (se hertil bidraget af Leroyer i dette bind). Tilbage til de polyfunktionelle kommunikationsordbøger, som der reklameres for, og som beskrives, som man gør det for en schweizerkniv. Reklamer for et sådant polyfunktionelt værktøj er meget utypisk for næsten alle andre brugsgenstande, hvor der normalt lægges vægt på produktets egnethed til en bestemt opgavetype. Hvis vi tager reklamer for for eksempel save, vil vi se, at save til at fælde store træer, til at skære bjælker og plader til husbyggeri eller til at save i finer med, selvfølgelig er meget forskellige. For hvert af sådanne produkter fortælles, at det lige netop er særligt egnet til den pågældende funktion. Tilsvarende gælder det, at en person, som i et bygemarked ønsker at købe en sav, heller ikke vil få tilbudt en stærkt polyfunktionel sav, men bliver spurgt om, hvad den ønskede sav skal bruges til. Når så en konkret sav vælges, er det første og vigtigste argument derfor, om værktøjet er særligt godt egnet til at udføre den funktion, det først og fremmest skal bruges til at udføre. Det næste argument for valg af sav vil derefter normalt være en blanding af to overvejelser: 1) Hvad koster saven? og 2) Er saven et kendt mærke fra et firma, som er kendt for at producere kvalitetsværktøj?

Sådan tænker og argumenterer ordbogsbrugere måske også, i hvert fald når det drejer sig om priser og kvalitetssikring. Her vil et kendt forlag, en kendt ordbogsserie eller et kendt navn på en leksikograf kunne påvirke valget. Herom ved vi ikke så meget. Den interne leksikografiske diskussion er bedre kendt. Her lægges der vægt på, at ordbogen skal bygge på videnskabeligt funderede principper. Men der er ikke enighed om, hvilke principper det drejer sig om. Der er dog en tendens til at fokusere på den tredjedel af udkomne leksikografiske referenceværker, som svarer til de to citerede definitioner af *ordbog*. Med en sådan definition in mente kan man med en delvis ret sige, at lingvistiske teorier bør spille en rolle – på samme måde, som musikteoretiske overvejelser vil indgå i konceptionen af og arbejdet med en musikordbog. Det svarer til, at man til en musikordbog har brug for mindst tre typer eksperter: 1. en leksikografisk ekspert, 2. en musikekspert, 3. en databaseekspert, og til en almensproglig kom-

munikationsordbog har brug for mindst tre typer eksperter: 1) en leksikografisk ekspert, 2) en lingvist, 3) en databaseekspert (se hertil Bergenholtz & Gouws 2010b). Men mærkeligt nok bliver så kun lingvistikken og ikke leksikografien til en videnskabelig disciplin, for eksempel i en nyligt udkommet britisk indføring i leksikografi:

This is not a book about ‘theoretical lexicography’ – for the very good reason that we do **not** believe that such a thing **exists**. But that is not to say that we pay no attention to theoretical issues. Far from it. There is an enormous body of linguistic theory which has the potential to help lexicographers to do their jobs more effectively and with greater confidence. (Atkins & Rundell 2008: 4.)

En sådan opfattelse anser jeg ikke bare for at være fejlagtig, men – hvis den finder bred tilslutning – også for at være et forsøg på at fratage leksikografien enhver form for videnskabelighed. Følgen måtte være, at lingvistiske teorier og dermed også lingvistikken vil forblive en videnskabelig disciplin og derfor også et fag, der undervises og forskes i på universiteterne. Men det vil så ikke gælde for leksikografien. Vi vil ikke kunne anføre ordbogsarbejde og rene leksikografiske bidrag, for eksempel om tilgangsveje til ordbøgers angivelser eller om ordbogsstrukturer som universitetsrelevant forskning, som herefter ikke vil kunne anføres i universitets forskningsdatabase. Hvis en universitetsforsker vil beholde sit arbejde, vil vedkommende blive nødt til at forske i andet end leksikografi. Også selv om man ser bort fra sådanne forsøg på at afvidenskabeliggøre leksikografien, kan man efter 40 års stigende interesse for og også universitetsforskeres fremlagte resultater inden for praktisk og teoretisk leksikografi spørge, hvordan det er gået i løbet af disse 40 år.

Hertil vil jeg principielt sige, at hverken videnskaberne eller en enkelt videnskab indtil nu har kunnet beskrives som en støt og uafbrudt fremgang. Der er op- og nedgange. Sådan også for leksikografien, også for leksikografien i Norden. Efter det store opsving i slutningen af 1970’erne var 1980’erne præget af en stærk kontemplativ tendens, det vil sige analyser af enkeltordbøger og sammenligninger mellem forskellige ordbøger. På grundlag af disse analyser blev der dels udviklet metaleksikografiske teorier (deraf udtrykket kontemplativ) og dels foreslået forbedringer af leksikografisk praksis i foreliggende ordbøger. I begge tilfælde kan man sige, at innovation ikke lå lige for, tværtimod bestod teorierne i en gengivelse af hidtidig praksis (som hermed blev konserveret). Forslagene bestod i virkeligheden i reparationsforslag af mangler i foreliggende ordbøger. Men op til i dag (2009) kan man sige, at kontemplative bidrag udgør en væsentlig del af metaleksikografiske artikler og monografier. Fra midten af 1980’erne

og fremad blev Herbert Ernst Wiegands (1977: 62 f.) berømte opfordring til at udfylde et bemærkelsesværdigt forskningshul (*eine bemerkenswerte Forschungslücke*) central. Hermed mente han den totale mangel på interesse for brugere af ordbøger, som er og var begrundet i, at mange leksikografer ikke ser ordbøger som et hjælpemiddel for personer med behov for hjælp ved problemer ved tekstreception, tekstproduktion, oversættelse eller viden om konkrete eller generelle sproglige eller encyklopædiske forhold. Dette opråb havde stor virkning og var begyndelsen til den proces, som kan føre leksikografien væk fra en leksikografisk praksis bestående af lingvistiske beskrivelser til en anden praksis, som ser ordbøger som et stykke værktøj. Mange leksikografer mener, at denne forståelse af leksikografi og dette krav allerede er opfyldt. Vi deler ikke denne optimisme. Der er udkommet mindst 600 artikler og bøger med såkaldte brugerundersøgelser (se oversigten i Welker 2006). Disse brugerundersøgelser kan karakteriseres ved, at de allerfleste ikke bare tilnærmelsesvist opfylder socialvidenskabernes to grundlæggende krav til surveys:

- (1) En videnskabelig funderet survey skal bygge på et sådant udsnit af hele den undersøgte population, at den statistisk set kan betegnes som et repræsentativt udsnit af hele populationen.
- (2) Probanderne skal udvælges af forsøgslederen ud fra princip (1).

Probanderne kan således ikke vælge sig selv ved at svare på en åben survey, hvor enhver kan vælge at deltage. Probanderne kan heller ikke udgøres af den tilfældige gruppe, forsøgslederen har en let tilgang til og derfor spørger, for eksempel en bestemt gruppe af studerende, vedkommende underviser på et universitet. Ingen af principperne følges af de foreliggende surveys (der ses her bort fra andre typer af brugerundersøgelser, der ikke har til formål at give en repræsentativ beskrivelse af brugeradfærd, som den findes i eksperimenter af forskellig art, fx Tono 2001 eller ved case studies, fx Bergenholtz 2009 og Bergenholtz & Gouws 2010a). Probanderne bliver valgt direkte efter princippet: Hvem kan man lettest spørge? De som regel mellem 20–100 probander er således ikke repræsentative for en bestemt population. Og hvad værre er, spørgsmålene er mærkeligt irrelevante i form af hukommelsesspørgsmål: Hvor ofte bruger du en ordbog? Hver dag? En gang om ugen? og så videre. Eller det drejer sig om en fremtidig brug af ordbøger: Hvad er for dig særligt vigtigt, hvis du vil bruge en ordbog? Betydning? Grammatik? Etymologi? Et typisk eksempel er Paul Bogaards (1990: 82). Han spørger 28 hollandske franskstuderende om, hvilken del af en kollokation eller et idiom de ville slå op efter i en ordbog, for eksempel

	noun	adjective
un panneau fibreux	4	24
blanchi sous le harnais	16	12

Ud fra sådanne spørgsmål og svar uddrager Bogaards statistiske data om denne gruppes svar på deres ordbogsbrug. Ikke kun er svarene uklare, fordi man ikke kan vide, hvad probanderne virkelig ville gøre i en konkret situation (ville de fx ved et negativt søgeresultat opgive konsultationen?). Men den leksikografiske konsekvens er ligeså uklar. Skal man så for det første eksempel anføre udtrykket under adjektivet og i det andet under substantivet? Og hvis ja, skal man så for alle flerordsudtryk gennemføre surveys? Eller skal man følge det samlede resultat for alle svar og for eksempel altid angive flerordsudtryk under substantivet? Vi vil her følge Sven Tarp (2008), der fastslår, at alle foreliggende surveys er en beklagelig spild af skønne leksikografiske kræfter, som kunne være blevet brugt til virkeligt relevante leksikografiske undersøgelser. Denne negative bedømmelse kunne lyde, som om alle brugerundersøgelser her bliver betragtet som overflødige. Det er ikke tilfældet. Men de burde enten følge socialvidenskabernes grundprincipper for selektion af probander eller bruge andre empiriske metoder som for eksempel eksperimenter eller case studies, for eksempel i forbindelse med internetordbøgers logfiler (se Bergenholtz & Johnson 2010). Men den alvorligste indvending mod de mange surveys er faktisk ikke deres uvidenskabelighed, men deres manglende relevans for virkelige ordbogsbehov. Der spørges ikke om behovene, der tages ikke udgangspunkt i for eksempel receptive eller produktive tekstproblemer, men der forudsættes den polyfunktionelle ordbog, som der rent fænomenologisk spørges til: Hvor ofte bruger du betydningsangivelser, grammatiske angivelser, etymologiske angivelser, udtaleangivelser og så videre.

2. Brugsfjendtlige metaleksikografiske postulater og krav

Den ensidige fokusering på polyfunktionelle ordbøger har ført til metaleksikografiske postulater og krav, som ikke tager højde for, at en ordbog virkelig burde være konciperet som en brugsgenstand bedst muligt tilpasset en bestemt brugergruppe og et bestemt behov (præcis som saven og modsat schweizerkniven). Nogle af disse postulater lyder:

- Jo flere lemmata en ordbog omfatter, jo bedre er den.
- Jo flere angivelsestyper en ordbogsbruger får præsenteret, jo bedre er ordbogen.

- Jo flere angivelser af hver angivelsestype i hver ordbogsartikel en ordbogsbruger får præsenteret, jo bedre er ordbogen.
- Hvis brugeren får oplysninger, han slet ikke havde søgt efter, er det en særlig god ordbog. Det er en såkaldt bonusangivelse.

Sådanne postulater kan gælde for en dokumentationsordbog og for andre ordbøger med kognitive funktioner, men for kommunikationsordbøger er det præcis omvendt. Den ideelle ordbog er den, hvor en ordbogskonsultation fører til, at behovet for konsultationen hurtigt og entydigt bliver dækket. Lige præcis dækket, men hverken mere eller mindre. Når man bruger en ordbog for at dække et konkret behov, vil alle irrelevante angivelser blot forhindre en hurtig tilgang til de ønskede data og eventuelt forstyrre forståelsen af de fundne data. Vi kender det fra søgninger med en søgemaskine, for eksempel med Google, hvor det normale problem ikke er, at man ikke får mange hits, men at man får så mange, at det er svært eller endda umuligt at finde frem til det sted, hvor de ønskede data måske står. I stedet giver man op. En sådan reaktion betegnes som informationsstress og i værste fald kan det føre til informationsdød. Bergenholtz (2009) påviser, at lange søgetider fører til, at brugeren giver op eller ikke finder data, der faktisk var der. I trykte ordbøger viser et første case-study, at mere end to minutter i trykte ordbøger og mere end et minut i elektroniske ordbøger ser ud til at være en grænse for informationsstress og -død.

Det anden postulat er en fortsættelse og forstærkelse af kravet om flest mulige angivelser i en ordbog, bare omvendt, så det retter sig mod en angiveligt manglende kvalitet i små ordbøger:

- Det er da en meget lille ordbog med kun få artikler. Små ordbøger kan vi ikke regne med, når vi skal tale om gode ordbøger!

Hertil kan der kort og godt siges, at en stor sav selvfølgelig ikke nødvendigvis er bedre end en lille sav. De skal blot bruges til forskellige formål. Sådan er det også med ordbøger. Hvis en ordbog med for eksempel 2 000 artikler dækker et sprogligt eller fagligt felt på en sådan måde, at det kan opfylde en bestemt type behov hos en bestemt type ordbogsbrugere, ja så er det også en god ordbog. Stor eller lille ordbog, det er ikke det afgørende argument. Jeg vil give to eksempler fra ordbøger med mindre end 2 000 artikler, begge har kun en enkelt angivelsestype, og begge er beregnet for en ganske bestemt forholdsvis smal brugergruppe, det vil sige de er monofunktionelle. Begge eksempler er fra oplysningstiden, det vil sige begge kan ikke på nogen måder relateres til nutidens diskussion, men er måske et belæg for, at man tidligere har været i stand til at lave brugsgenstande i form af ordbøger, som ikke stræbte efter et lingvistisk ideal for at være omfat-

tende, men stræbte efter at dække et bestemt behov. Den første ordbog vil af nogle leksikografer måske slet ikke blive kaldt en ordbog, da det er en del af en bog. La Forêt (1760) er en bog, som er skrevet på tysk for danskere. Den udkom i forfatterens levetid med en tysk titel, efter dennes død med en dansk titel, i mindst fem oplag mellem 1726 og 1768. Bogen vil give hjælp til dem, som vil undgå at lave de typiske fejl, som danskere dengang og i dag laver i tyske tekster. Det drejer sig dels om danismer, dels om morfologiske problemer. Særligt interessant er det 3. kapitel, som handler om "fordærvede ord", som kommenteres i en alfabetisk rækkefølge (*von verderbten Wörtern und zum Theil schlimmer Construction, nach Alphabetischer Ordnung*). Den skal både hjælpe danskere, når de vil skrive en tekst på tysk, og advare dem mod danismer. Det er med andre ord en klart monofunktionel ordbog (produktionsordbog, når danskere vil skrive på tysk). Det siges også i undertitlen på bogen: "En nye Anvisning hverledes En Dansk, der vil tale Tydsk, har adskillige DANISMOS at tage sig vare for [...]". Det er med andre ord en lille ordbog over falske venner. Herfra kan citeres følgende artikel, der som de andre i ordbogen kun tager højde for danismer på tysk:

At gaee i Caution for nogen, heisset nicht auf Teutsch, in Caution für einen gehen; sondern Bürgschaft leisten; Bürge seyn; gut für einen sagen.

Om nu Gregorius la Forêt var lingvist eller ej, kan man diskutere. Det kan man dog ikke ved det næste eksempel. Ordbogsforfatteren var præst i den jyske by Viborg. Forfatteren, Jens Høier Leth, udarbejdede en ordbog for sine konfirmander: *Dansk Glossarium. En Ordbog til Forklaring over det danske Sprogs gamle, nye og fremme Ord og Talemaader for unge Mennesker og for Ustuderede* (1800). I forordet står der, at den er beregnet "til at hjælpe de Lægfolk tilrette, som gjerne gad læst en dansk Bog". Det er med andre ord en receptionsordbog for danskere, som ikke har en høj uddannelse, og som trods ringe skolegang ønsker at læse (sandsynligvis især opbyggelige skrifter eller bøger), men som har en lang række receptionsproblemer. De to følgende artikler viser, at forfatteren giver en blanding af synonymangivelser og betydningsforklaringer, dog altid i et ret letforståeligt sprog, men ikke altid helt konsekvent (med og uden komma efter lemmaet og med stort eller lille begyndelsesbogstav på første ord efter lemmaet). Dette er dog i en receptionsordbog i bedste tilfælde forstyrrende for en pedant, ikke for brugeren, som får den ønskede oplysning, og kun den ønskede oplysning på en letforståelig måde:

Monolog en Enetale. Samtale med sig selv

Mordbrænder, Én, som stikker med Willie Folkes Huuse i Brand

Et andet meget brugt argument forudsætter, at en ordbog kun har bestemte angivelsestyper, hvis der er nogen, som ikke er på den forudsatte liste, er det en dårlig ordbog:

- Jamen, den angivelsestype hører slet ikke hjemme i en ordbog

Det drejer sig her som oftest om inddragelse af såkaldte encyklopædiske angivelser og om lemmatisering af *proprier*. Om førstnævnte argument (se fx Wierzbicka 1993) kan man først og fremmest indvende, at adskillelsen mellem semantiske og encyklopædiske angivelser videnskabeligt set ikke er holdbar (se Bergenholtz & Kaufmann 1996). Hvis en angivelse er fordelagtig for ordbogens genuine funktion, ja så skal den med, uafhængigt af holdbare eller ikke-holdbare lingvistiske klassifikationer og krav om udelukkelse af en bestemt kategori. Det samme gælder for inddragelse af *proprier*. Det hævdes ofte, at de ikke hører hjemme i en ordbog, men i en encyklopædi. Også den klassifikation kan diskuteres. Det er dog indlysende, at man ved tekstproduktion har brug for oplysninger om stavemåder, for eksempel af bynavne eller landenavne: Hvordan staver man byens navn: *Bruxelles*, *Bryssel*, *Brüssel* eller hvad? Og hvad hedder en person fra *Bruxelles*? Eller hvad hedder en person fra den jyske by *Ribe*? Navnet på denne by er kendt, men hvis man ikke ved, at folk fra Ribe kaldes *ripensere*, så hjælper det jo ikke, at *ripensere*, men ikke *Ribe* er lemmatiseret. Man har i en produktionsordbog her under *propriet* brug for orddannelsesangivelser, nemlig *ripenser* og *ripenisk*.

Nyere ordbøger, særligt de engelske lærerordbøger, er meget stolte af deres frekvensangivelser og af, at de har medtaget lige præcis de hyppigste ord. Tilsvarende argumenter kender vi fra mange nordiske ordbogsprojekter. Tankgangen er, at en ordbog bør have de hyppigste ord og udtryk, men ikke de sjældne. Heraf følger postulater som de følgende:

- Medtag kun de hyppige eller almindeligt brugte ord og udtryk.
- Denne vending eller denne orddannelse er ikke produktiv. Det kan derfor være vildledende at medtage den for den udlænding eller indvandrer, som er ved at lære dansk.

For en polyfunktional ordbog kan et sådant postulat kun gælde, hvis man vælger den mindste fællesnævner og siger, at ordbogen er polyfunktional, blandt andet både for moders- og fremmedssprogsbrugere og både for tekstproduktion og tekstreception for begge brugergrupper. Hvis man derimod fastlægger et bestemt behov for ordbogens potentielle og smallere brugergruppe, vil man

ikke kunne argumentere på en sådan måde. Ved en ordbog for fremmedsprogsbrugere, som vil bruge ordbogen som hjælpeværktøj ved tekstproduktion, kan tesen være fornuftig. Men så er den ikke optimal for modersmålsbrugere. Hvis man derimod anfører, at ordbogen er beregnet til folk med dansk som modersmål, som skal have hjælp til tekstproduktion, er det ikke et godt argument. De vil snarere have problemer med de mindre hyppige ord og udtryk end med de hyppige. Dette argument gælder endnu klarere, hvis man taler om en receptionsordbog for modersmålsbrugere. Her burde man fremføre det modsatte argument og sige: Medtag i særlig grad de mindre hyppige og de ikke almindeligt brugte ord og udtryk. Vi kan her sammenligne præstens ordbog for konfirmander (Leth 1800), han tog præcis de vendinger med, han mente, at brugergruppen kunne få problemer med, når de læste en dansk tekst.

Et yderligere postulat er rigtigt for en dokumentationsordbog og vel også for en polyfunktional ordbog, der som primær funktion har dokumentation:

- Dette lemma eller udtryk mangler, og det er en fejl, for enhver ordbog har jo også en dokumentationspligt for eftertiden.

Men for en monofunktional ordbog, for eksempel for ordbogen med danismer af La Forêt (1760) ville dette betyde, at han skulle have brugt filologiske metoder og have angivet, hvor han havde hørt eller fundet de fejl, han påpegede. Det ville også have været en indvending, hvis der ikke var oplyst, hvornår det første belæg for hver danisme forelå. Alle danismer fra den daværende tid skulle nødvendigvis medtages, hvis dokumentationspligten skulle opfyldes. Det gjorde La Forêt ikke, faktisk ikke en eneste gang. Men for den forudsatte ordbogsfunktion var sådanne oplysninger heller ikke relevante.

Kendetegnende for mange kontemplative metaleksikografiske bidrag er det, at der påvises forskelle mellem ordbøger og også mellem forskellige fremstillingsmåder i en og samme ordbog. Der kritiseres derfor:

- Der foreligger en uensartet beskrivelse i en og samme ordbog, eller der foreligger forskelle mellem forskellige ordbøger.

En sådan kritik er også fremsat i egne bidrag, for eksempel Bergenholtz (1984), hvor der påvises at termerne intransitiv og transitiv bliver brugt forskelligt ved beskrivelsen af et og samme verbum, her *bedürfen*:

tr	intr	tr + intr
Pekrun Ullstein	Mackensen Wahrig Sansoni dt-ital Grosses Wb dt-russ Gyldendal dt-dän	Langenscheidt dt-engl.

Disse forskelligheder forvirrer selvfølgelig, også brugeren, hvis han ville sammenligne, men det gør han næppe. Både i Ullstein og i Wahrig findes eksemplet *er bedarf des Trostes*. De grammatiske angivelser er ganske vist forskellige, men brugeren får gennem eksemplet den nødvendige hjælp, hvis han eller hun bruger den implicitte oplysning: *Bedürfen* sætter substantivet *Trost* og sikkert også andre substantiver i genitiv. Endnu tydeligere var det ved eksemplet fra Leth (1800). De små forskelle med og uden komma efter lemma kan næppe forstyrre brugeren. En sådan holdning støttes af et andet faktum, som først logfilundersøgelser kan påvise. I modsætning til svarene ved de empirisk svagt funderede surveys kan man se, at kun cirka 20 procent af ordbogsbrugere kan regnes for regelmæssige ordbogsbrugere. Det endda, når man sætter ”regelmæssig” så lavt som til fire eller flere opslag. I *Ordbøgerne over faste vendinger* (2009) havde der den 22. maj 2009 været 160 779 forskellige brugere (unikke IP-adresser). Fra nogle adresser var ordbøgerne brugt mere end 1 000 gange, de fleste kun få gange. Kun 31 620 (19,67 %) brugere havde slået op i ordbogen mere end tre gange (ud af 687 584 opslag, ikke medtalt søgemaskiner, ellers havde tallet været 2 646 395 opslag).

3. Fire monofunktionelle ordbøger

I det følgende gives eksempler på fire monofunktionelle ordbøger. Det drejer sig om elektroniske ordbøger, ikke om trykte ordbøger. Men selvfølgelig kan man også udgive trykte monofunktionelle ordbøger. Det har vi allerede set ved ældre ordbøger, det findes også ved nyere ordbøger, for eksempel for produktionsordbøgerne *DanskOrdbogen* (1999) eller *Longman Language Activator* (1993). De i de følgende nævnte ordbøger kunne trykkes som enkelte monofunktionelle ordbøger. Det er kun et spørgsmål, om et forlag mener, at en sådan udgivelse vil kunne give den nødvendige indtjening. En anden betragtning er vigtigere. De

følgende ordbøger, kaldet *Ordbøgerne over faste vendinger* (2009), er alle uddrag fra en og samme database. Man kan i den metaleksikografiske diskussion se, at denne skelnen mellem det, som findes i databasen, og det, som præsenteres for brugerne, ikke bliver fremstillet klart. Det hænger måske sammen med forestillingen om en polyfunktionel ordbog. En database forstås måske af nogle metaleksikografer som det samme eller næsten det samme som en polyfunktionel ordbog, idet hele eller det meste af databasen kunne trykkes eller præsenteres i en internetordbog som en samlet polyfunktionel ordbog. Adskillelsen mellem database og ordbog henholdsvis ordbøger er dog helt central, men kan ikke diskuteres udførligt her.

Jeg vil i det følgende vise, hvordan man kan søge i og ud fra forskellige informationsbehov få præsenteret forskellige artikler fra forskellige ordbøger, alle ud fra en og samme database. Denne database henholdsvis ordbøgerne har en forhistorie, som kort skal fortælles.

Idiomerne i *DanskOrdbogen* (1999), i alt cirka 6 000 blev grundstammen i en ny ordbog, en idiomordbog, som udkom 2002, og som var konciperet som en receptionsordbog (*Idiomordbogen* 2002). Den vigtigste angivelsestype i denne internetordbog var derfor betydningsangivelsen, for eksempel for *have en giftig pen*: formulere sig skarpt på skrift. I løbet af årene 2003–2006 fik denne ordbog flere og flere brugere. Logfilerne viste dog også, at mange brugere søgte forgæves, for eksempel i tiden for den første periode fra midten af 2003 til midten af 2004:

Brug af idiomordbogen

Antal opslag i idiomordbogen	42 749	
Med resultat, dvs. svar på søgning	30 085	(70,4 %)
Uden resultat, dvs. ikke svar på søgning	12 664	(29,6 %)

Vi gik ud fra, at det kun var en første brugsusikkerhed, men tallet på søgninger uden resultat holdt sig også i de kommende år, hvor antallet steg til flere hundrede tusinde, på knap 30 procent. Hertil kom en lang række e-mails fra brugere, som efterspurgte idiommer, de havde søgt på, men ikke fundet. For eksempel:

Spørgsmål:

Jeg kunne ikke finde udtrykket ”Lige børn leger bedst” i jeres ordbog. Det må da være en fejl?

Svar:

Spørgsmålet er: Hvad er et idiom? og Hvad er et ordsprog? *Lige børn leger bedst* er efter vores definition et ordsprog og derfor ikke en del af en idiomordbog.

I virkeligheden er dette svar ikke fair. For brugeren havde en fast vending og ville vide, hvad denne betød. Brugeren vidste ikke og ville heller ikke primært have at vide, hvilken ordforbindelsestype det drejede sig om, men have en betydningsforklaring. Forskellen mellem et idiom eller ordsprog er i denne sammenhæng de facto uvigtig. Andre brugere savnede forklaring på ordforbindelser som *fraskrive sig* og *rette sig efter*. Samtidig kom der flere e-mails fra brugere, som ville vide, om et idiom både kunne bruges om mennesker og om ting. Andre ville have at vide, om der fandtes andre idiomer med cirka samme betydning, og andre ville vide noget om idiomets historiske baggrund. Ud fra betragtningen, at en ordbog skal være et værktøj, som skal være indrettet på en sådan måde, at det hurtigt og sikkert skal kunne give brugeren svar på det spørgsmål, der stilles, blev det besluttet at ændre konceptionen og optage både idiomer, ordsprog, bevingede ord og andre ordforbindelser, som kunne volde problemer (især partikelverber [*slappe af*] eller ordforbindelser, som ikke er idiomer, men som nogle brugere måske nok kunne ønske en forklaring på [*tage solbad* eller *love på spejderære*]). Sådanne angivelser kan dække det kommunikative problem ved tekstreception. Samtidig ville vi lave et koncept, så der også skulle laves en ordbog til at dække kommunikative problemer ved tekstproduktion og kognitive problemer (dvs. viden om faste vendinger, fx om tilordning til en ordforbindelsestype eller om den faste vendings historiske baggrund).

Om disse ordbøgers database, om felterne i databasen, om søgningen i databasen og valg og rækkefølge af angivelsestyper, som vises for hver enkelt ordbog vil jeg henvise til Bergenholtz & Bjærge (2009). Her vil jeg udelukkende vise resultaterne for nogle søgninger.

Den første ordbog får man tilgang til, hvis man bruger knappen ”jeg læser en tekst, men forstår ikke betydningen af en fast vending”. Her skriver brugeren en vending eller dele af en vending i søgefeltet og får oplysning om vendingens betydning. Denne ordbog kaldes *Betydning af faste vendinger* (2009). Betydningsangivelser er den centrale oplysning for en receptionsordbog. Vores bruger læser følgende sætning: *Bendt Bendtsens lovforslag retter smed for bager ved at lade bygherrerne betale en tvangsmæssig byggeskadeforsikring*. Og spørger sig selv, om *rette smed for bager* mon betyder det samme som det mere kendte udtryk *rette bager for smed*? Brugeren skriver søgestrengen *rette bager for smed* (han/hun kunne nøjes med *bager for smed* som søgestreng og få samme resultat):

betydning udtryk for at give nogen skylden eller ansvaret for noget, vedkommende ikke har gjort eller ikke har haft indflydelse på
faste vendinger rette smed for bager

Her angives først betydningen, som jo er det, brugeren søgte efter, og så bagefter den faste vending, så brugeren er sikker på, at betydningen svarer til søgestrengen. I andre tilfælde angives mere end en fast vending, nemlig hvis der er flere med samme betydning, for eksempel med søgestrengen *hugge en hæl og klippe en tå* tre varianter med kernen *en hæl og klippe en tå*:

betydning udtryk for at acceptere noget, som man kun delvis er tilfreds med

faste vendinger hakke en hæl og klippe en tå; hugge en hæl og klippe en tå; skære en hæl og klippe en tå

Den anden ordbog får man tilgang til, hvis man bruger knappen ”jeg skriver en tekst med en bestemt fast vending”. Her skriver brugeren en vending eller dele af en vending i søgefeltet og får oplysninger om vendingens brug, herunder betydning, grammatik, ordforbindelser og synonyme faste vendinger. Der søges således ud fra et bestemt skrevet udtryk. Denne ordbog kaldes *Brug af faste vendinger* (2009). Her søges på *en hæl og klippe en tå* med følgende artikel som resultat (som vises noget anderledes på selve skærmsiden):

faste vendinger hakke en hæl og klippe en tå; hugge en hæl og klippe en tå; skære en hæl og klippe en tå

betydning udtryk for at acceptere noget, som man kun delvis er tilfreds med

grammatik nogen hugger en hæl og klipper en tå

kollokationer

forsøge at hugge en hæl og klippe en tå

prøve at hugge en hæl og klippe en tå

være nødt til at hugge en hæl og klippe en tå

være nødt til at kappe en hæl og klippe en tå hist og her

være sluppet smukt fra konverteringen, selv om de har måttet hugge en hæl og klippe en tå hist og her

eksempler

Ingen af parterne kunne holde festen efter deres traditioner. Derfor måtte alle hugge en hæl og klippe en tå. Det gjorde de, og det blev et brag af en fest.

Men de frygter endnu mere, at eventuelt pressede kommuner vil forsøge at hakke en hæl og klippe en tå for at leve op til pasningsgarantien.

synonymer gå på kompromis; lade sig spise af med; slå sig til tåls med

Den tredje ordbog får man tilgang til, hvis man bruger knappen ”jeg skriver en tekst og søger efter en fast vending med en bestemt betydning”. Her skriver brugeren et eller flere ord med en bestemt betydning, for at finde vendinger med denne betydning eller delbetydning. Brugeren får herefter oplysninger om vendingens brug, herunder betydning, grammatik, ordforbindelser og synonyme faste vendinger. Der søges således ud fra en bestemt betydning eller begreb. Denne ordbog kaldes *Faste vendinger med en bestemt betydning* (2009). Her søges efter vendinger, som på en eller anden måde har betydningen eller relaterer sig til *uretfærdig*. Man får en meget lang liste som resultat. I listen ses kernen af de forskellige fundne faste vendinger plus første linje af betydningsangivelsen:

betale gildet

udtryk for den uretfærdighed, at kun de små forbrydere straffes, hvorimod store går fri og ofte endda fortsætter i store og indflydelsesrige stillinger

De små tyve hænger man, de store lader man gå.

udtryk for den uretfærdighed, at kun de små forbrydere straffes, hvorimod store går fri og ofte endda fortsætter i store og indflydelsesrige stillinger

De små tyve hænges, de store lader man gå.

udtryk for den uretfærdighed, at kun de små forbrydere straffes, hvorimod store går fri og ofte endda fortsætter i store og indflydelsesrige stillinger

gøre uret

være uretfærdig over for

ikke drømme om

udtryk for ikke at ville tænke på eller gøre bestemte ting, fordi det på en eller anden måde vil resultere i uretfærdighed eller meningsløshed, enten for en selv eller for andre

ikke finde på

udtryk for ikke at ville tænke på eller gøre bestemte ting, fordi det på en eller anden måde vil resultere i uretfærdighed eller meningsløshed, enten for en selv eller for andre

Der er forskel på fisk.

udtryk for, at der er en selvfølge, at nogen bliver behandlet bedre end andre

Der er forskel på folk.

udtryk for, at der er en selvfølge, at nogen bliver behandlet bedre end andre

Der er forskel på kong Salomon og Jørgen Hattemager.

udtryk for, at der er en selvfølge, at nogen bliver behandlet bedre end andre

forskel på fisk

udtryk for, at nogen bliver behandlet bedre end andre

støde på manchetterne

udtryk for, at nogen er fornærmet eller forurettet

til himlen

udtryk for, at det er absolut indlysende, at noget er forkert

til himmelen

udtryk for, at det er absolut indlysende, at noget er forkert

trampe over tærerne

udtryk for, at nogen er fornærmet eller forurettet

træde over tærerne

udtryk for, at nogen er fornærmet eller forurettet

trække det korteste strå

udtryk for at lide nederlag

gå efter manden og ikke efter bolden

nedgøre sin modstander i en diskussion ved at latterliggøre ham eller rejse tvivl om hans moralske kvaliteter i stedet for at koncentrere sig om hans meninger eller det emne, der diskuteres

ondt i skatten

udtryk for at være utilfreds med, at man betaler for meget i skat

rette bager for smed

udtryk for at give nogen skylden eller ansvaret for noget, vedkommende ikke har gjort eller ikke har haft indflydelse på

for smed at rette bager

udtryk for at give nogen skylden eller ansvaret for noget, vedkommende ikke har gjort eller ikke har haft indflydelse på

rette smed for bager

udtryk for at give nogen skylden eller ansvaret for noget, vedkommende ikke har gjort eller ikke har haft indflydelse på

Utak er verdens løn.

udtryk for, at man nogle gange ikke får tak for at have hjulpet nogen, men i stedet bliver behandlet dårligt

komme til kort

ikke kunne klare en opgave

Den ene sadler hesten, den anden rider den.

udtryk for, at en gør arbejdet, mens en anden tager æren for det eller har fordel af indsatsen

Når kusken er vred, går det ud over hestene.

udtryk for negative konsekvenser eller straf, som man slet ikke har fortjent

gå ud over

udtryk for negative konsekvenser eller straf, som man slet ikke har fortjent

Københavneri – det kan vi ikke li'.

jysk slagord, som københavnere ikke kan lide

egen lille Hassan

udtryk for at foretrække og støtte egne børn, venner eller egne forslag og samtidig tilsidesætte andre

fare hårdt frem mod

udtryk for at behandle eller kritisere nogen på en hård måde

hævet over

udtryk for, at noget eller nogen på ingen måde kan være tilfældet eller gælde for en bestemt person eller gruppe

et gyldent håndtryk

pengesum, som gives til personer i lederstillinger ved fratrædelse

på nakken

udtryk for, at nogen bliver kritiseret, irettesat eller angrebet gentagne gange

det store læs

udtryk for at gøre den største del af arbejdet eller den vigtigste del af indsatsen

føje spot til skade

gøre en slem situation endnu værre for nogen

tilvende sig

sikre sig eller komme i besiddelse af noget, ofte på en lyssky eller ulovlig måde

tilluske sig

sikre sig eller komme i besiddelse af noget, ofte på en lyssky eller ulovlig måde

skyde i skoene

udtryk for med urette at give nogen eller noget skylden for noget

lort i hovedet

udtryk for, at nogen bliver skældt ud og kritiseret på en meget ubehagelig måde

få sin bid af kagen

få den del af fortjenesten ved et foretagende, som man føler sig berettiget til

En af disse vendinger er *rette bager for smed*, som angives som link, så man kan få præsenteret en artikel svarende til den, som ovenfor blev citeret.

Den fjerde og sidste ordbog får man tilgang til, hvis man bruger knappen ”jeg ønsker at få mest muligt at vide om en eller flere faste vendinger”. Her kan brugeren skrive en fast vending, en del af en fast vending eller (dele af) betydningen af en fast vending. Brugeren får herefter samtlige oplysninger, som findes i de tre første ordbøger og herudover eventuelt også oplysninger om den faste

vendinges baggrund, herunder historiske baggrund. Der oplyses om den faste vendinges type, det vil sige om det er et ordsprog, et bevinget ord, et idiom eller en anden ordforbindelse. Endelig oplyses der om vendingens stilværdi. Denne ordbog kaldes *Viden om faste vendinger* (2009). I denne ordbog får brugeren ud over tidligere nævnte angivelsestyper også oplysninger om stil, om ordforbindelsestypen og også en eventuelt baggrundshistorie for vendingen. Vi bruger igen søgestrengen *rette smed for bager* og får blandt andet at vide, at stilen er neutral, at det er et idiom og så en længere fortælling om udtrykket:

Udtrykket kommer fra Johan Herman Wessels (1742–1785) fortælling om smeden og bageren. Grovsmeden Jens har slået et menneske ihjel under et værtshusskænderi. Han kommer for dommeren, som ganske ser smeden som den skyldige. Men da byen har to bagere, men kun en smed, beholder smeden livet, mens den ældste af en af byens to bagere bliver henrettet. Dommeren giver følgende begrundelse:

Han bladrer i sin Lov omhyggelig;
 Men finder intet der for sig,
 Hvorved forbuden er, for Smed at rette Bager;
 Han sin Beslutning tager,
 Og saa afsiger denne Dom:
 (Hvem, som vil høre den, han kom!)
 ”Vel er Grovsmeden Jens
 For al Undskyldning læns,
 Og her for Retten selv bekiendte,
 Han Anders Pedersen til Evigheden sendte;
 Men da i vores Bye en Smed vi ikkun have,
 Jeg maatte være reent af Lave,
 Ifald jeg vilde see ham død.
 Men her er to, som bager Brød”.
 ”Thi kiender jeg for Ret:
 Den aeldste Bager skal undgielde det,
 Og for det skedte Mord med Liv for Liv bør bøde,
 Til velfortiente Straf for sig
 Og ligesindede til Afskye og til Skræk”.

I flere tilfælde har ordbogen fået hjælp af brugerne, som dels indsender fantasifulde folkeetymologiske forklaringer, dels sender oplysninger, der for eksempel i følgende tilfælde uden en sådan hjælp næppe ville kunne rekonstrueres. Vi søger på *en hel krig*, som betyder ’udtryk for, at noget varer eller har varet

meget lang tid. En forklaring på historien bag dette udtryk har vi fået fra en ordbogsbruger. Denne historie bringes i ordbogsartiklen *en hel krig* som del af en historisk angivelse:

Primo 1980'erne var min svoger ansat som konstabel i Viborg ved Prinsens Livregiment. En mellemøstlig organisation havde på et tidspunkt truet med at angribe nogle ikke definerede Nato-mål i Europa, og i denne forbindelse var min svoger blevet udpeget som ekstra vagt. Hans kæreste var ansat på en fabrik på aftenhold, og da det var før mobiltelefonernes almindelige udbredelse, var min svoger nødsaget til at ringe til kærestens mor, så hun kunne underrette datteren, når hun kom hjem. Imidlertid blev kærestens mor nødt til at forlade hjemmet, og for at hendes datter kunne blive underrettet om, at min svoger ikke kom hjem til normal tid – ringede hun til datterens arbejde. Her blev der velvilligt taget imod besked, men et eller andet gik galt ved den lange mundtlige viderebringelse af beskeden. Jeg møder således min svogers kæreste temmelig oprevet, da hun er på vej hjem fra arbejde flere timer før end normalt. Her er meldingen: ”Viborg Kaserne er blevet angrebet af nogle palæstinensiske partisanere, så nu tager jeg altså hjem, så jeg kan være ved telefonen, hvis der skulle ske noget alvorligt. De siger, at der bliver kæmpet i gaderne deroppe (i Viborg)”. Herefter styrtede hun hen for at nå en bus. Jeg kiggede noget desorienteret på min makker, som sad ved siden af i bilen. Vi lukkede op for radioen, her måtte de da sige noget om en så alvorlig episode. Her var der – selvfølgelig – almindelig underholdningsmusik, og ret hurtigt får vi den opfattelse, at hun må have fået noget galt i halsen. Snakken gik, og ret hurtigt opstod udtrykket: ”Det tog en krig i Viborg” – men her brugt om noget, der går så hurtigt, at ingen når at opfatte, hvad der foregår. Med tiden er ”i Viborg” forsvundet, og nu bruger folk kun udtrykket om noget, der varer længe. Selv min svigerinde, som var årsagen til, at udtrykket opstod, bruger udtrykket. Men hun ved med garanti ikke, at hun selv er årsag til at udtrykket opstod.”

4. Morale

Ordbogen er en brugsgenstand. De fleste almensproglige ordbøger er polyfunktionelle og derfor ikke som de fleste andre brugsgenstande specielt beregnet til at dække et ganske bestemt behov, men flere. Bedre brugsrelaterede ordbogskonceptioner vil man kunne få, hvis leksikografien i højere grad koncentrerer sig om monofunktionelle ordbøger. Noget sådant kan være et problem at få solgt i et tilstrækkeligt stort oplag, men for elektroniske ordbøger vil en sådan løsning være oplagt. Her er der behov for nytænkning, for innovative tiltag.

- Helt nye og på helt nye måder velegnede brugsgenstande udvikles ikke ved kontemplative analyser af foreliggende ordbøger.
- Helt nye og på helt nye måder velegnede brugsgenstande udvikles ikke ved at gennemføre ikke-repræsentative spørgeundersøgelser, men indtil en vis grad ved analyse af konkret og virkelig ordbogsbrug, for eksempel ved analyser af logfiler.
- Et eksempel på en innovation kan være brugen af associationsord. Her har databasen til for eksempel den sidste vending *en hel krig* følgende angivelser: længe, tidsforløb, uendelig, varighed, vedvarende. Disse angivelser bruges som del af søgningen i databasen, de beskrives i Bergenholtz & Bjærg (2009). Denne mulighed kunne udvides til, at brugeren selv laver associationer, enten kun til sig selv eller til alle brugerne.
- Brugeren får tilgang til avancerede søgemuligheder, så hver enkelt bruger selv kan vælge, hvilke felter der skal søges i, i hvilken rækkefølge, om søgningen skal være maksimerende eller minimerende, og hvilke felter der præsenteres og i hvilken rækkefølge.
- Mængden af mulige ideer og innovative forslag er stor, og meget større end den lingvistisk orienterede og kontemplative nuværende nordiske og internationale leksikografi har fremlagt de sidste 10–20 år.

LITTERATUR

- Atkins, Sue & Rundell, Michael, 2008: *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford.
- Bergenholtz, Henning, 1984: *Grammatik im Wörterbuch: Syntax*. I: *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie V*, red. Herbert Ernst Wiegand. Hildesheim/Zürich/New York. S. 1–46.
- Bergenholtz, Henning, 2009: Hurtig og sikker tilgang til informationer om faste forbindelser. I: *LexicoNordica* 16. S. 29–54.
- Bergenholtz, Henning under medvirken af Esben Bjærg, 2009: Konception af fire monofunktionelle ordbøger med faste vendinger. I: *LexicoNordica* 16. S. 55–74.
- Bergenholtz, Henning & Gouws, Rufus, 2010a: A new perspective on the access process. I: *Hermes. Journal of Language and Communications Studies* 45 (in print).
- Bergenholtz, Henning & Gouws, Rufus, 2010b: Who is a lexicographer? I: *Lexikos* 2010 (in print).
- Bergenholtz, Henning & Johnsen, Mia, 2010: User research in the field of electronic dictionaries: Methods, first results. I: *Dictionaries. An international encyclopedia of lexicography. Supplementary volume: Recent developments with special focus on computational lexicography*, red. Rufus H. Gouws et al. Berlin (in print).
- Bergenholtz, Henning & Kaufmann, Uwe, 1996: *Enzyklopädische Informationen in Wörterbüchern*. I: *Semantik, Lexikographie und Computeranwendungen*, red. Nico Weber. Tübingen. S. 168–182.

- Betydning af faste vendinger, 2009 = Henning Bergenholtz & Esben Bjærge. Betydning af faste vendinger. Database and design: Richard Almind. Odense: Ordbogen.com. <http://www.ordbogen.com/>
- Bogaards, Paul, 1990: Oú cherche-t-on dans le dictionnaire? I: *International Journal of Lexicography* 3. S. 79–102.
- Brug af faste vendinger, 2009 = Henning Bergenholtz under medvirken af Esben Bjærge: Brug af faste vendinger. Database and design: Richard Almind. Odense: Ordbogen.com <http://www.ordbogen.com/>
- DanskOrdbogen, 1999 = Henning Bergenholtz et al. DanskOrdbogen. Århus.
- Faste vendinger med en bestemt betydning, 2009 = Henning Bergenholtz under medvirken af Esben Bjærge: Faste vendinger med en bestemt betydning. Database og design: Richard Almind. Odense: Ordbogen.com <http://www.ordbogen.com/>
- Idiomordbogen, 2002 = Vibeke Vrang med bidrag af Henning Bergenholtz og Lena Lund: Den Danske Idiomordbog. Database og design: Richard Almind. <http://www.idiomordbogen.dk/> (indtil december 2006)
- La Forêt, Gregorius, 1760: *Lingva Germanica in Ore Danico*. Det er: En nye Anviisning hvorledes en dansk, der vil tale Tydsk, har adskillige DANISMOS at tage sig vare for, hvorved der tillige handles grundig og udførlig om De Tydske Substantivorum Genere, tilstrækkelig om Declination og Conjugation og noget om Ordenes Sammensættelse. Forfattet af La Forêt. Og paa nye oplagt som et Tillæg til Schallers Grammtica. Kiøbenhavn.
- Leroyer, Patrick, 2010: Ej blot til lyst. Konsultation og navigation i leksikografiske informationsværktøjer. I dette bind.
- Leth, Jens Høier, 1800: *Dansk Glossarium*. En Ordbog til Forklaring over det danske Sprogs gamle, nye og fremme Ord og Talemaader for unge Mennesker og for Ustuderede. Et Forsøg. Med en Fortale af Professor Rasmus Nyerup. Kiøbenhavn.
- Longman Language Activator, 1993 = Longman Language Activator, The World's First Production Dictionary. Editorial Dir: Della Summers. Harlow.
- Nudansk Ordbog, 2005 = Politikens Nudansk Ordbog. 19. udg., 1. opl. København.
- Ordbøgerne over faste vendinger = Betydning af faste vendinger, 2009; Brug af faste vendinger, 2009; Faste vendinger med en bestemt betydning, 2009; Viden om faste vendinger, 2009.
- Tarp, Sven, 2008: Kan brugerundersøgelser overhovedet afdække brugernes leksikografiske behov? I: *LexicoNordica* 15. S. 5–32.
- Tono, Yukio, 2001: *Research on Dictionary Use in the Context of Foreign Language Learning*. Focus on Reading Comprehension. Tübingen.
- Viden om faste vendinger, 2009 = Henning Bergenholtz under medvirken af Esben Bjærge: Viden om faste vendinger. Database og design: Richard Almind. Odense: Ordbogen.com. <http://www.ordbogen.com/>
- Welker, Herbert Andreas, 2006: *O Uso de dicionários: Panorama geral das pesquisas empíricas*. Brasilia.
- Wiegand, Herbert Ernst, 1977: *Einige grundlegende semantisch-pragmatische Aspekte von Wörterbucheinträgen*. Ein Beitrag zur praktischen Lexikologie. Kopenhagener Beiträge zur germanistischen Linguistik 12. S. 59–149.
- Wierzbicka, Anna, 1993: What Are the Uses of Theoretical Lexicography? I: *Dictionaries*. *Journal of the Dictionary Society of North America* 14. S. 44–78.